

PREFACE

On the eve of the collapse of Communist rule in Central and Eastern Europe (CEE), a doyen of international political science, Professor Klaus von Beyme, summarised his conclusions in a comparative study on judicial review in the following manner: "Judicial review works most effectively and intensely in those political systems in which the *Rechtsstaat* had been established before the advent of democracy, and where federal structures functioned as an obstacle to the majority principle dominating parliamentary democracies". According to this theory, certainly unimpeachable in 1988 when these words were published, judicial review was to have little chances of operating successfully in CEE after 1989: in all of the countries in this region the advent of democracy preceded the establishment of the *Rechtsstaat*, and only one (Russia) is a federation. And yet, in most of these countries, judicial review by constitutional courts became both "effective" and "intense", to use von Beyme's terminology: it has been "intense" in the sense that these courts have not shied away from invalidating often very important pieces of legislation, and "effective" in that other institutional actors in each political system have exhibited a high degree of compliance with the decisions of the constitutional courts.

One explanation for the impressive emergence of constitutional courts in all post-communist states of CEE, notwithstanding the absence of the federal or *Rechtsstaat*-related roots identified as necessary by von Beyme, could be that it was a case of a simple and rather mechanical importation to post-authoritarian states of an institutional design that had proved successful in other countries.

PRZEDMOWA

W przededniu upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej nestor międzynarodowych nauk politycznych, profesor Klaus von Beyme, w studium porównawczym kontroli konstytucyjności prawa zebrał wnioski swoich dociekań, stwierdzając: „Sądowa kontrola prawa dokonywana jest w sposób najbardziej efektywny i prowadzona najintensywniej w tych systemach politycznych, w których państwo prawa (*Rechtsstaat*) zaistniało przed nastaniem demokracji, oraz tam, gdzie struktury federalistyczne stanowiły przeszkodę dla zasady rządów większości, dominującej w demokracjach parlamentarnych”. Zgodnie z tą teorią - z pewnością niepodważalną w roku 1988, kiedy słowa te zostały opublikowane – nie istniały zbyt duże szanse na poprawne funkcjonowanie kontroli konstytucyjnej prawa w Europie Środkowo-Wschodniej po roku 1989; we wszystkich krajach tego regionu nadejście demokracji poprzedziło powstanie państwa prawa, przy czym tylko jeden kraj (Rosja) był federacją. A jednak w większości tych państw prowadzona przez sądy konstytucyjne sądowa kontrola prawa okazała się - zgodnie z terminologią von Beyme'a - zarówno „efektywna”, jak i „intensywna” w tym znaczeniu, że sądy konstytucyjne nie cofały się przed unieważnianiem nierzadko wyjątkowo istotnych aktów prawodawczych, „efektywność” zaś przejawiała się wysokim stopniem podporządkowania się decyzjom sądów konstytucyjnych przez pozostałe instytucje systemów politycznych. Imponujący rozwój sądownictwa konstytucyjnego, jaki nastąpił we wszystkich państwach postkomunistycznych Europy Środkowo-Wschodniej pomimo braku niezbędnych, zdaniem von Beyme'a, dla takiego rozwoju fundamentów opartych na systemie federalistycznym lub na zasadzie państwa prawa, można by wyjaśnić przyswajaniem przez nie w prosty i dość mechaniczny sposób modelu instytucjonalnego, który sprawdził się wcześniej w innych krajach.